

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA O‘QISH SAVODXONLIGINI
RIVOJLANTIRISHNING SAMARALI USULLARI**

Yo‘ldoshova Sarvinoz Rustam qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim fakulteti

Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 25-2 guruh talabasi

E-mail: sarvinoz1824@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0004-2544-0499>

Ilmiy rahbar: Saliyeva M.M

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19568369>

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga o‘qish savodxonligini to‘g‘ri o‘qitishning mazmun, mohiyati, usullari tahlil qilinadi. O‘qish darsining asosiy tarkibiy qismining yetakchi turi ongli o‘qishning o‘quvchilar bilan ishlashdagi mohiyati yoritilgan.

Аннотация: В данной статье анализируются содержание, сущность и методы правильного обучения читательской грамотности учащихся начальных классов. Освещается значение осознанного чтения как ведущего компонента урока чтения и его роль в работе с учащимися.

Abstract: This article analyzes the content, essence, and methods of effectively teaching reading literacy to primary school students. It highlights the importance of conscious reading as a leading component of reading lessons and its role in working with students.

Kalit so‘zlar: O‘qish savodxonligi, ongli o‘qish, ifodali o‘qish, to‘g‘ri o‘qish, tez o‘qish.

Ключевые слова: читательская грамотность, осознанное чтение, выразительное чтение, правильное чтение, беглое чтение.

Keywords: reading literacy, conscious reading, expressive reading, accurate reading, fluent reading.

Kirish. Zamonaviy ta’lim tizimida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida o‘qish savodxonligini shakllantirish va rivojlantirish eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. O‘qish savodxonligi nafaqat matnni o‘qiy olish, balki uni tushunish, tahlil qilish va undan amaliy xulosa chiqarish ko‘nikmalarini ham o‘z ichiga oladi. Shu sababli boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘quvchilarda mustahkam o‘qish ko‘nikmalarini shakllantirish kelgusidagi ta’lim jarayonining samaradorligini belgilaydi. Bugungi kunda global ta’lim tizimida o‘qish savodxonligi darajasi o‘quvchilarning umumiy bilim olish salohiyatini baholovchi muhim mezonlardan biri sifatida qaralmoqda. Xususan, xalqaro baholash dasturlarida o‘quvchilarning matnni tushunish, uni tahlil qilish va fikr

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

bildirish qobiliyatlariga alohida e’tibor qaratilmoqda. Bu esa o’qish darslarini zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etishni talab etadi.

Boshlang’ich sinfda o’qish jarayoni o’quvchilarning nutqini rivojlantirish, tafakkurini kengaytirish va dunyoqarashini boyitishda muhim vosita bo’lib xizmat qiladi. Ayniqsa, ongli, ifodali va tez o’qish ko’nikmalarini shakllantirish o’quvchilarning mustaqil fikrlashiga zamin yaratadi[1.56].

Mazkur maqolada boshlang’ich sinf o’quvchilarida o’qish savodxonligini rivojlantirishning samarali usullari, zamonaviy pedagogik yondashuvlar hamda amaliy metodlar tahlil qilinadi.

Boshlang’ich sinf o’quvchilarida o’qish savodxonligini rivojlantirish eng kerakli va katta ahamiyatga ega bo’lgan muhim masaladir. Chunki insonning hayotida boshlang’ich ta’lim bilim, ko’nikma va malakalarni egallashda, ijtimoiy hayotga bevosita bog’liqligini anglashda katta rol o’ynaydi.

O’qish savodxonligi — bu nafaqat matnni to’g’ri va tez o’qish, balki o’qilgan axborotni tushunish, tahlil qilish va undan foydalanish qobiliyatini anglatadi[2.45]. Shu sababli boshlang’ich sinf o’qituvchisi o’qish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo’llashi zarur. O’qish darsining o’zaro mahkam bog’langan to’rt asosiy tarkibiy qismi bor. Ular quyidagilarda iborat: ongli o’qish, ifodali o’qish, tog’ri o’qish va tez o’qish. Bu qismlar orasida ongli o’qish yetakchi hisoblanadi. Ongli o’qish jarayonida o’quvchilar quyidagi natijalarga erisha olishlari kerak: o’qigan so’zlarining asl va ko’chma manolarini, har bir gapning ma’nosini aytib bera olishlari, bo’limning mazmunini qisqacha bayon qilib bera olishlari, matnning to’liq mazmunini bayon qilib bera olishlari, o’qiganlariga nisbatan o’z munosabatlarini bildirishlari lozim. O’quvchida ifodali o’qish malakasini tarbiyalash uchun esa uni o’qiganlarining ma’nosini to’xtamlarga rioya etgan holda so’z urg’ulariga ahamiyat berib, o’rtacha ovozda ta’sirli o’qishga o’rgatish talab qilinadi.

To’g’ri o’qish malakasini oshirish uchun shoshmasdan, harflarning o’rnini almashtirmasdan, so’z qo’shimchalarini to’liq holda orfoepiya qoidalariga rioya qilib o’qilishi lozim. O’qish tezligini oshirish uchun o’quvchilarning ongli o’qishi katta ahamiyat kasb etadi. Ongli o’qish – matnni to’la va aniq tushunib o’qishdir. Ongli o’qish yuzasidan qilinadigan ishlar o’quvchilarning o’qilayotgan matn mazmunini chuqur anglab olishga, mantiqiy fikrlashga o’rgatadi, ularning fikr va malakalarini kengaytiradi[3.92]. Ongli o’qish malakasini oshirish, darslik matnlari yuzasidan savol va topshiriqlar beriladi. Bu savol va topshiriqlar o’quvchilarni matn mazmunini qayta-qayta hikoya qilishga hamda o’qituvchining savollariga mustaqil ravishda javob qaytarishga va o’z hayotiy tajribalarini ijodiy sozlab berishga o’rgatadi.

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

Xulosa. Har boshlang‘ich sinf o‘quvchisi boshlanag‘ich ta’lim jarayonida o‘quvchilarning individual shaxs ekanligini, har bir bolaning o‘z intilishlari, qiziqishlari va inkoniyatlarini hisobga olgan holda yangi yondashuvlardan, har xil o‘yinlardan, kommunikatsiya texnologiyalardan, ijodiy loyihalar, guruh ishlaridan samarali foydalanib, samarali, qiziqarli tarzda darsni tashkil qilishni bilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. X. G‘ulomova, Sh. Yo‘ldosheva, G.Mamatova, H. Boqiyeva. Husnixat va uni o‘qitish metodikasi-T.:TDPU,2009
2. O.Jabborova,Z.Umarova,I.Babaxodjayeva.Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiyasi-T.:ChDPU,2021
3. G‘ulomov, A., Yo‘ldosheva, F. Savod o‘rgatish nazariyasi va metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.